

*Carex ×ploegii* hybr. nov. [= *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L.] (Cyperaceae)

Jacob Koopman (ul. J. Kochanowskiego 27, 73-200 Choszczno (Polen);  
e-mail: jackoopman@e-cho.pl)

***Carex ×ploegii*, een nieuwe naam voor *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L.**

De naam *Carex ×ploegii* Jac.Koopman wordt hier voorgesteld voor de hybride van *C. otrubae* Podp. en *C. paniculata* L. Deze hybride werd voor het eerst beschreven door Sylvén<sup>1</sup> uit Zweden, maar zonder naam. Bakker, Van der Ploeg en Rudolphy<sup>2</sup> vonden deze hybride op de Makkumer Noordwaard (Friesland), de eerste vondst in Nederland.

De naam *Carex ×ploegii* is ter nagedachtenis aan D.T.E. van der Ploeg (1919–2006), een Friese botanicus, die veel aandacht heeft besteed aan *Carices* en *Carex*-hybriden.

***Carex ×ploegii*, a new name for *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L.**

In this paper, the name *Carex ×ploegii* Jac.Koopman is proposed for the hybrid between *C. otrubae* Podp. and *C. paniculata* L. This hybrid was first described by Sylvén<sup>1</sup> from Sweden, but he did not give it a name. Bakker, Van der Ploeg and Rudolphy<sup>2</sup> found the hybrid in 1968 on the Makkumer Noordwaard (Province of Friesland), the first record of this hybrid for the Netherlands.

The name *Carex ×ploegii* is in honour of the late D.T.E. van der Ploeg (1919–2006), a Frisian botanist, who made a special study of *Carices* and *Carex*-hybrids.

## Inleiding

Het geslacht *Carex* (Cyperaceae) telt wereldwijd ruim 2.000 soorten, waarvan we er in Europa zo'n 10% kunnen aantreffen. Vele soorten blijken onderling te hybridiseren. Uit Europa zijn naast de 222 soorten zo'n 300 hybriden bekend en deels beschreven.<sup>3</sup>

In Nederland was het met name Douwe Taeke Engelbertus van der Ploeg (1919–2006), die de laatste decennia van de twintigste eeuw veel aandacht heeft besteed aan *Carex*-hybriden. Zo werd in 1976 door Bakker, Van der Ploeg & Rudolphy *C. ×justi-schmidtii* Junge (*C. pseudocyperus* L. × *C. rostrata* Stokes) nieuw voor Nederland gevonden tussen Gorredijk en Kortezaag (Friesland), atlasblok 11.45.<sup>4</sup>

Een aantal jaren later beschreven Van der Ploeg en Rudolphy<sup>5</sup> *Carex ×bakkeriana* ("bakkerana"; *C. acutiformis* Ehrh. × *C. rostrata* Stokes) nieuw voor de wetenschap. Deze hybride werd gevonden tussen Heerenveen en De Knipe (Friesland), atlasblok 11.53. De hybride is genoemd naar prof. dr. Dingeman Bakker (1917–1979) uit Groningen, waarmee Van der Ploeg destijds veel contact had over *Carex*-soorten en -hybriden.

In mei 1968 werd door Bakker en Van der Ploeg<sup>2</sup> op de Makkumer Noordwaard (Friesland), atlasblok 10.33, de hybride *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L. ontdekt, eveneens nieuw voor Nederland. De hybride *C. otrubae* × *C. paniculata* werd voor het eerst door Sylvén<sup>1</sup> beschreven uit Zweden. Jermy et al.<sup>6</sup> vermelden

deze hybride eveneens voor Groot-Brittannië. Jermy et al.<sup>7</sup> evenwel beschouwen het Britse materiaal als niet overtuigend. Helaas ontbreekt het deze hybride, evenals zoveel andere, aan een geldige naam. Veelal is slechts de hybride 'beschreven' onder opgaaf van de beide oudersoorten met daartussen een kruisje (×) ter indicatie dat het om een hybride gaat.

In dit artikel wordt de hierboven vermelde hybride van naam voorzien: *Carex ×ploegii* Jac.Koopman, ter nagedachtenis aan D.T.E. van der Ploeg. Van der Ploeg is van zeer grote betekenis geweest voor de (Nederlandse) floristiek in het algemeen en voor die van Friesland (Fryslân) in het bijzonder.

***Carex ×ploegii* Jac.Koopman hybr. nov. [= *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L.]**

Culmi stricte erecti acute triangulares, distaliter asperi ad asperrimi, lateres planae ad exigue concavae. Vaginae basales nitidae exigue fimbriatae. Folia latiora laxiora quam *Carex paniculata* canaliculata; margine aspero; infra costa aspera. Ligula rotundata colore intermediali. Inflorescentia ad 5 cm longa erecta spiciformis ad paniculata. Utriculi 3–4 cm longi, 1.75 mm lati; marginibus distaliter dentatis; dorsaliter satis nervati; ventraliter nervis inconspicuis. Sterilis.

Type: Nederland, provincie Friesland, Makkum, Makkumer Noordwaard, atlasblok 10.33; *F. Rudolphy & D.T.E. van der Ploeg s.n.*, 29 juni 1970. (L, holo, vel n°. 276829; iso vel n°. 276819, 276822, 276828, 276830, 276831, 276848, 276849).


Halmen stijf rechtop staand, scherp driekantig, bovenaan ruw tot zeer ruw, zijden vlak tot zwak concaaf. Basale scheden glanzend en zwak rafelend. Bladen breder en slapper dan bij *Carex paniculata*, zwak gootvormig; bladrand ruw; middennerf aan de bladonderzijde ruw. Ligula rond; kleur intermediair. Bloeiwijze tot 5 cm, rechtopstaand, aar- tot pluimvormig. Urntjes 3–4 mm lang, 1,75 mm breed, in de bovenste helft met getande randen; dorsale zijde vrij sterk generfd; ventrale zijde met onduidelijke nerf. Steriel.

Uit Fig. 1 en de beschrijving blijkt duidelijk het intermediaire uiterlijk van *Carex ×ploegii* ten opzichte van beide oudersoorten. Ook in het veld krijgt men meteen de indruk dat het hier om de hybride gaat van *C. otrubae* (Valse voszegge) en *C. paniculata* (Pluimzegge), ook al omdat beide stamouders dikwijls in de directe omgeving staan, beide horst-/polvormend, evenals de hybride.

→

Fig. 1. Het holotype van *Carex ×ploegii* Jac.Koopman (*F. Rudolphy & D.T.E. van der Ploeg s.n.*, 29 juni 1970; L) uit de Makkumer Noordwaard, bij Makkum (Friesland, atlasblok 10.33). De bloeiwijzen laten duidelijk het intermediaire uiterlijk van de hybride zien. De aarvormige bloeiwijze in het midden van het vel lijkt sterk op de bloeiwijze van *C. otrubae* Podp. (Valse voszegge), terwijl de pluimvormige bloeiwijze rechtsonder meer lijkt op die van *C. paniculata* L. (Pluimzegge). Foto: Ben Kieft (Nationaal Herbarium Nederland, Leiden).



 Lecto-  
Syn. **TYPE**  
*Carex X pleegii*  
J. Koenigsmann  
J.F. Velthuis 1/09

Herbarium D. T. E. v. d. Ploeg

no.: loc: *Hollum*  
datum: *4 juni 70* blad: *10, 33*  
terrein: *kerdwaars*  
naam: *Carex X obtusa X paniculata*  
annot:

leg.: *F. Quispel & Stroob.*  
det.: *21.11.70* rev.:

Loan nr. \_\_\_\_\_

CAREX-CUPRINA X PANICULATA

S 0020

Foto's van de beide ouders met de hybride *C. xploegii* vindt men ook in Sylvé<sup>1</sup> en in Van der Ploeg.<sup>2</sup>

In Tabel 1 wordt een chronologische opsomming gegeven van het Nederlandse herbariummateriaal aanwezig in Leiden (L), aangevuld met eigen privécollecties, alle afkomstig van de Friese westkust.

In Fig. 2 zijn de vijf atlasblokken aangegeven waarin *C. xploegii* ooit gevonden is in ons land. Van deze atlasblokken is herbariummateriaal bekend, privé of in Leiden; zie Tabel 1. De verspreiding van *C. xploegii* zoals weergegeven in het kaartje van Fig. 2 komt overeen met die van het kaartje in de Atlas fan de floara fan Fryslân<sup>8</sup>; er is sinds 1977 geen locatie van *C. xploegii* toegevoegd aan de bij Van der Ploeg en de zijnen bekende locaties.

Tabel 1. Nederlandse herbariumcollecties van *C. xploegii* Jac.Koopman aanwezig in de collectie van het Nationaal Herbarium Nederland te Leiden (L) aangevuld met privécollecties van de auteur, gerangschikt in chronologische volgorde.

Nr	Datum	Locatie	Atlasblok	Verzamelaar(s)	Standplaats en opmerkingen
1	25-05-1968	Makkum, Noordwaard	10.33	D. Bakker	drassige uiterwaard
2	xx-06-1969	Hindeloopen, Stoekherne	10.54	F. Rudolphy & D.T.E. van der Ploeg	plaat in IJsselmeer; forse zode, steriel
3	14-06-1969	Laaksum, Mokkebank	15.24	D.T.E. van der Ploeg	zoden; beide stamouders hier aanwezig
4	27-06-1970	Makkum, Zuidwaard	10.34	D.T.E. van der Ploeg	5 collecties
5	29-06-1970	Makkum, Noordwaard	10.33	F. Rudolphy & D.T.E. van der Ploeg	8 collecties; type
6	10-06-1971	Piaam, Kooiwaard	10.44	D.T.E. van der Ploeg	
7	12-06-1971	Makkum, Zuidwaard	10.34	D. Bakker & D.T.E. van der Ploeg	
8	13-06-1971	Piaam, Kooiwaard	10.33/10.34	D. Bakker & D.T.E. van der Ploeg	open moerasland
9	16-06-1971	Piaam, Kooiwaard	10.44	O. Hoekstra & D.T.E. van der Ploeg	2 collecties
10	19-06-1971	Hindeloopen, Stoekherne	10.54	D.T.E. van der Ploeg	plaat in IJsselmeer
11	12-05-1972	Laaxum, Mokkebank	15.24	F.M. Muller	rietveld
12	08-06-1972	Makkum, Zuidwaard	10.34	D.T.E. van der Ploeg	
13	05-07-1972	Piaam, Kooiwaard	10.34	F.M. Muller	
14	05-07-1972	Makkum, Noordwaard	10.33	F.M. Muller	
15	17-06-1982	Hindeloopen, Stoekherne	10.54	F. Schoenmaker & D.T.E. van der Ploeg	
16	19-05-1990	Makkum, Zuidwaard	10.34.41	J. Koopman	rietland
17	19-05-1990	Makkum, Noordwaard	10.33.25	J. Koopman	rietland
18	17-06-2008	Hindeloopen, Stoekherne	10.54.42	H. Waltje, F. Sollman & J. Koopman	rietland

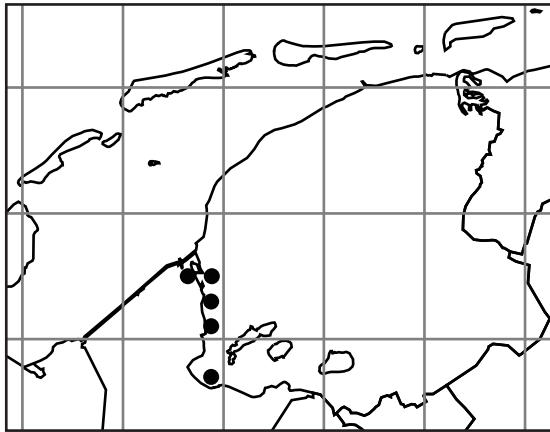


Fig. 1. Verspreiding van *Carex x ploegii* Jac.Koopman in Friesland. Deze hybride is buiten Friesland nog niet in Nederland aangetroffen.

De hybride is dus gevonden op de volgende Friese waarden, van noord naar zuid: Makkumer Noordwaard, Makkumer Zuidwaard, Kooiwaard, Stoenkherne en Mokkebank. De hybride is niet gevonden op de Workumer Waard. De zeldzaamheid van deze hybride lijkt vooral bepaald te worden door het feit dat de beide stamouders zelden samen voorkomen. Maar op de Friese waarden is de combinatie juist vrij veel voorkomend en daarmee klaarblijkelijk ook de hybride.

Veldwerk op de Stoenkherne bij Hindeloopen gedurende juni 2008 leerde dat *C. x ploegii*, veertig jaar na de eerste vondst in 1968, nog steeds voorkomt langs de Friese westkust, al werd er ondanks ijverig zoeken door F. Sollman, H. Waltje en de schrijver dezes slechts één fraaie pol gevonden. Het vegetatietype waarin *C. x ploegii* hier pleegt voor te komen betreft een hoog opgaande rietruigte-vegetatie met veel horsten van *Carex otrubae* en *C. paniculata*. In Tabel 2 staan de soorten vermeld die in de directe omgeving van de hybride zijn aangetroffen.

### Slotopmerkingen

D.T.E. van der Ploeg werd reeds tijdens zijn leven geëerd in de plantennaam *Taraxacum ploegii* Haged., Soest & Zevenb.<sup>9</sup> Van der Ploeg heeft zich namelijk ook verdienstelijk gemaakt op het lastige terrein van Paardenbloemen (*Taraxacum*), terwijl het geslacht Fonteinkruid (*Potamogeton*) eveneens zijn grote belangstelling had.

Voor zijn verdiensten voor de Nederlandse natuur en floristiek werd Van der Ploeg meerdere malen geëerd. Zo droeg in 1989 de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (B.F.V.W.) een aflevering van haar lijfblad aan hem op ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag.<sup>10</sup> Van der Ploeg was immers in de

Tabel 2. Soortenlijst uit directe omgeving van *Carex ×ploegii* Jac. Koopman op de Stoenkherne, Hindeloopen, in juni 2008.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<b>Vaatplanten</b>			
<i>Angelica sylvestris</i> L.	Gewone engelwortel	<i>Poa palustris</i> L.	Moerasbeemdgras
<i>Carex disticha</i> Huds.	Tweerijige zegge	<i>Poa pratensis</i> L.	Veldbeemdgras
<i>Carex nigra</i> (L.) Reichard	Zwarte zegge	<i>Poa trivialis</i> L.	Ruw beemdgras
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Akkerdistel	<i>Potentilla anserina</i> L.	Zilverschoon
<i>Convolvulus sepium</i> L.	Haagwinde	<i>Rumex conglomeratus</i> Murray	Kluwenzuring
<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Harig wilgenroosje	<i>Scutellaria galericulata</i> L.	Blauw glidkruid
<i>Festuca arundinacea</i> Schreb.	Rietzwenkgras	<i>Stachys palustris</i> L.	Moerasandoorn
<i>Festuca rubra</i> L.	Rood zwenkgras	<i>Urtica dioica</i> L.	Grote brandnetel
<i>Galium palustre</i> L.	Moeraswalstro	<i>Valeriana officinalis</i> L.	Echte valeriaan
<i>Iris pseudacorus</i> L.	Gele lis	<b>Bladmossen</b>	
<i>Juncus subnodulosus</i> Schrank	Paddenrus	<i>Brachythecium rutabulum</i> (Hew.) Schimp.	Gewoon dikkopmos
<i>Lysimachia nummularia</i> L.	Penningkruid	<i>Calliergonella cuspidata</i> (Hedw.) Loeske	Gewoon puntmos
<i>Mentha aquatica</i> L.	Watermunt	<i>Kindbergia praelonga</i> (Hedw.) Ochyra	Fijn laddermos
<i>Ophioglossum vulgatum</i> L.	Addertong		
<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Steud.	Riet		

zeventiger jaren eveneens voorzitter van de Raad van Bestuur van de Stichting Avifauna van Friesland, die het kloeke driedelige boekwerk Vogels in Friesland uitgaf. Vijf jaar later, in 1994, bracht Gorteria een speciaal aan Van der Ploeg gewijd nummer uit ter gelegenheid van diens 75<sup>e</sup> verjaardag.<sup>11</sup> In 1999, ter gelegenheid van Van der Ploeg's tachtigste verjaardag, hield de Fryske Feriening foar Fjildbiology (FFF) in Leeuwarden het belangwekkende symposium "Meten is weten", met Van der Ploeg als eregast. De auteur presenteerde de naam *C. ×ploegii* op het D.T.E. van der Ploeg-symposium dat in september 2009 ter nagedachtenis aan Van der Ploeg in Eernewoude (Friesland) werd gehouden.

Dat de hierboven in de Inleiding genoemde *Carex*-hybriden alle drie in Friesland werden gevonden lijkt geen toeval. Het was vooral de scherpe blik van Van der Ploeg en Rudolphy die leidde tot deze vondsten. Van der Ploeg<sup>8</sup> vermeldt in zijn Atlas fan de floara fan Fryslân veertien *Carex*-hybriden. Daar kwam dus vervolgens *C. ×bakkeriana* bij. Voorts vond Papenburg in 1987 in de Twijzeler Mieden, atlasblok 06.45, de hybride *C. ×albertii* H.Lév. (= *C. flacca* Schreb. × *C. panicea* L.; synoniem: *C. ×fontis-sancti* Podp.), nieuw voor Nederland.<sup>12</sup> Mogelijk zijn *Carex*-hybriden dus minder zeldzaam dan veelal gedacht wordt.<sup>13 14</sup>

1. N. Sylvén. 1958. Tvenne nya *Carex*-hybriden. Bot. Not. 111: 165–168.
2. D. Bakker & D.T.E. van der Ploeg. 1972. *Carex otrubae* Podp. × *Carex paniculata* L. nieuw voor Nederland. Gorteria 6: 21–24.
3. J. Koopman. 2011 (in prep.) *Carex* Europaea. 1. Margraf Publishers, Weikersheim.
4. D. Bakker, D.T.E. van der Ploeg & F. Rudolphy. 1976. *Carex pseudocyperus* L. × *C. rostrata* Stokes nieuw voor Nederland. Gorteria 8: 85–88.
5. D.T.E. van der Ploeg & F. Rudolphy. 1981. *Carex* × *bakkerana* (*Carex acutiformis* Ehrh. × *C. rostrata* Stokes) nieuw voor de wetenschap. Gorteria 10: 173–179.
6. A.C. Jermy, A.O. Chater & R.W. David. 1982. Sedges of the British Isles, ed. 2. BSBI Handbook no. 1. Botanical Society of the British Isles, Londen.
7. A.C. Jermy, D.A. Simpson, M.J.Y. Foley & M.S. Porter. 2007. Sedges of the British Isles, ed. 3. BSBI Handbook no. 1. Botanical Society of the British Isles, Londen.
8. D.T.E. van der Ploeg. 1977. Atlas fan de floara fan Fryslân. Fryske Akademy, Leeuwarden.
9. J. Hagendijk, L. van Soest & H.A. Zevenbergen. 1973. Neue *Taraxacum*-arten der Niederlande. II. Acta Bot. Neerl. 22: 616–636.
10. Speciaal nummer, opgedragen aan D.T.E. van der Ploeg, ter ere van diens zeventigste verjaardag. Vanellus 52 (2), 1989.
11. Van der Ploeg-nummer, ter gelegenheid van de 75<sup>e</sup> verjaardag van D.T.E. van der Ploeg. Gorteria 20 (2/3), 1994.
12. D.T.E. van der Ploeg. 1989. Plantefynsten yn Fryslân. XII. Vanellus 42: 6–9.
13. J. Koopman. 2010. *Carex*-hybriden in Nederland. Gorteria 34: 159–169.
14. Dr. J.F. Veldkamp, Nationaal Herbarium Nederland, Leiden Universiteit (L), dank ik zeer voor zijn assistentie bij het tot stand komen van de Latijnse beschrijving in dit artikel en voor de discussie over de nomenclatuur. Eveneens dank ik W.J. Holverda, Nationaal Herbarium Nederland, Leiden Universiteit (L), voor zijn assistentie inzake literatuurgegevens en herbariummateriaal.

## Rectificatie

In het artikel van Jacob Koopman over *Carex xploegii* Jac.Koopman (Gorteria 35, aflevering 5: *Carex xploegii*, een nieuwe naam voor *Carex otrubae* Podp. × *C. paniculata* L.) staat in de Latijnse beschrijving op pag. 175 in de vijfde regel een storende fout: “Utriculi 3–4 cm longi”. Dat moet natuurlijk zijn: **Utriculi 3–4 mm longi**.

In de Nederlandse beschrijving op dezelfde pagina (onder de Latijnse beschrijving) staat de lengte van de utriculi gelukkig wel goed vermeld.

DE REDACTIE